

УДК 347.78

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЇЇ ЗАХИСТ

Пазич Н.В., студентка ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Науковий керівник – Грабовецький О.І., ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

У статті аналізується загальна ситуація із правовим забезпеченням інтелектуальної власності в Україні, її роллю та значенням у розбудові національної інноваційної економіки. Висвітлюються окремі проблеми практики застосування законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності, висвітлюються шляхи розвитку зазначеної сфери та напрями удосконалення чинного законодавства.

Інтелектуальна власність, інтелектуальна діяльність, інноваційний клімат

Інтелектуальна власність - це сукупність виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, а також деякі інші прирівняні до них об'єкти, зокрема, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту і виробленої ними продукції, робіт, послуг. Конституційне право громадян на результати їхньої інтелектуальної діяльності реалізується за допомогою ряду законодавчих актів, якими забезпечується право на вибір і зайняття інтелектуальною, творчою діяльністю, свобода літературної, художньої, наукової діяльності і творчості.

Слід розуміти, що система інтелектуальної власності покликана забезпечувати, з одного боку, економічні інтереси власників та виробників об'єктів інтелектуальної власності, а з другого — політичні цілі економічно розвинених країн. В останньому випадку інтереси авторів об'єктів інтелектуальної власності використовуються лише як публічний аргумент для подальшого посилення механізмів державного регулювання у сфері інтелектуальної власності. У сфері суміжних прав нехтування правами авторів є не менш поширеною ситуацією. Інтереси музичного, кінематографічного, відеобізнесу превалюють над інтересами конкретних авторів, а у багатьох випадках — і виконавців творів. Натомість при проведенні політичних акцій права авторів виносять на перший план.

Поняття інтелектуальна власність (ІВ) означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах. Перше визначення цього поняття містять норми Міжнародної Конвенції (Стокгольм, 1967 р.), якою засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ). Україна є членом ВОІВ з 26 квітня 1970 р. У Стокгольмській Конвенції визначено, що інтелектуальна власність включає в себе права, які відносяться до літературних, художніх та наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- та телевізійних передач; до наукових відкриттів та винаходів у всіх областях діяльності людини; до промислових зразків, товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень; до захисту виробників від недобросовісної конкуренції і захисту інших результатів інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художніх областях.

Охорона прав на результати інтелектуальної діяльності введена більше 200 років тому. Охороні підлягали продукти, що були результатами творчої діяльності які на той час вийшли на ринок (твори літератури і мистецтва, а також винаходи). Сьогодні, коли структурна перебудова економіки України спрямована на розвиток високотехнологічних галузей і перехід до технологічних укладів вищого порядку, а також на впровадження ринкових відносин у науково-інноваційній сфері, все більшого значення набувають питання правової інтелектуальної власності. Від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони ІВ залежать підвищення конкурентоспроможності України і інтеграції її у світовий економічний простір.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

На основі аналізу українського законодавства об'єкти ІВ можна класифікувати таким чином: об'єкти авторського права та суміжних прав; об'єкти промислової власності; нетрадиційні об'єкти ІВ.

Правові норми, що регулюють захист і використання інтелектуальної власності в Україні, викладені в Конституції України (статті 41, 54), Кримінальному кодексі України (статті 176, 177, 203-1, 216, 229, 231, 232), Кодексі України «Про адміністративні правопорушення» (статті 51-2, 164-3), Митному кодексі України (Розділ X, глава 45), Законі України «Про власність» (Розділ 6, статті 40-42), спеціальному законодавстві у сфері охорони ІВ, під- законних актах, що діють у цій сфері, а також міжнародних договорах, учасницею яких є Україна.

Прагнення України співпрацювати із розвиненими країнами зумовлює необхідність вдосконалення правової бази у сфері інтелектуальної власності. Охорону інтелектуальної власності здійснюють органи державної влади у межах своєї компетенції, утворено також спеціальні структури, що діють у цьому напрямі.

Так, на сьогодні існує необхідність розробки нормативно-правової бази, що забезпечить всебічне регулювання питань розподілу прав на результати творчої діяльності, виконані за рахунок бюджетних коштів. Має однозначно бути вирішено: питання стосовно розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності, створювані в рамках виконання службових обов'язків; питання стосовно виплати авторської винагороди; врахування інтересів установи-замовника при юридичному оформленні прав інтелектуальної власності. Необхідно визначити на рівні нормативно-правового регулювання, на кого покладаються витрати із державної реєстрації прав інтелектуальної власності при створенні об'єктів інтелектуальної власності за рахунок бюджетних ресурсів; наскільки допускається комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності, створюваних за результатами виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, тощо.

Мають бути вирішені питання визначення особи, за якою закріплюються майнові права інтелектуальної власності, при цьому повинні дотримуватися паритетні інтереси держави як джерела фінансування та наукової організації. Повинні бути визначені також загальні засади стосовно розміру та порядку виплати винагороди автору, досліднику тощо. При цьому слід враховувати міжнародний досвід, напрацьований у цій сфері — як позитивний, так і негативний. І за відсутності єдиного уніфікованого підходу в національних юрисдикціях слід керуватися тим, що у більшості європейських юрисдикцій такі права належать державній дослідницькій організації, що є працедавцем дослідника. Відповідно, в Україні прийняття законодавчого акта, який би врегулював зазначені питання, необхідне з позицій як дотримання національних інтересів, так і дотримання режимів ефективного та цільового витрачання бюджетних ресурсів.

Необхідним є вирішення питання стосовно розробки національних стандартів з обліку об'єктів права інтелектуальної власності в бюджетних установах. Необхідним є і закріплення на законодавчому рівні питання стосовно визначення процедури обліку та прийняття на баланс організації вартості нематеріального активу, який належить юридичній та фізичним особам одночасно (тобто змішана вартість), з визначенням частки кожного учасника інтелектуальної діяльності, оскільки на сьогодні існує колізія між положеннями ЦК України, спеціального законодавства з питань інтелектуальної власності та законодавства, що регулює питання бухгалтерського обліку.

Ще один суттєвий аспект, підходи до розуміння якого суттєво різняться залежно від того, чиї інтереси представлені, — це забезпечення суспільного інтересу, розширення переліку об'єктів інтелектуальної власності, що можуть бути віднесені до сфери суспільного надбання. Цьому, з одного боку, сприяє ВОІВ, яка протягом останніх років здійснює комплекс досліджень, спрямованих на вивчення питання про наявний світовий досвід та підходи щодо віднесення до суспільного надбання об'єктів авторського та суміжних прав, торговельних марок (товарних знаків, знаків для товарів і послуг), патентів (на винаходи, корисні моделі, промислові зразки), традиційні знання.

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

Щодо процедур захисту прав інтелектуальної власності, то у більшості юрисдикцій діють судові системи, за допомогою яких як національні, так і іноземні особи можуть захищати свої права в суді. Але такий захист вимагає значних витрат і не гарантує потрібного результату. Зокрема, Україна може слугувати типовим прикладом складності застосування судових процедур, особливо із урахуванням введеного розмежування у підсудності справ з порушення прав інтелектуальної власності та фактичного скасування нині спеціалізації суддів внаслідок проведених змін у законодавчому регулюванні судової діяльності. Хоча саме висока фахова підготовка суддів з інтелектуальної власності та їх спеціалізація (насамперед у системі господарських судів на чолі з Вищим господарським судом України, в яких плідно працювали спеціалізовані колегії та палати вирізняли якісно судову систему України серед інших країн СНД. І нині можна назвати низку об'єктивних та суб'єктивних підстав для створення у країні патентного суду та удосконалення процедур захисту прав інтелектуальної власності.

Зрозуміло, що викладене вище не відображає повною мірою ситуацію з правовим регулюванням інтелектуальної власності в Україні, її роллю та значенням у становленні інноваційного клімату, міжнародним становищем, публічними заходами, науковими дослідженнями, громадськими обговореннями, результатами діяльності громадських організацій тощо. Але і зазначеним вище, й іншим питанням, пов'язаним з організацією процесу захисту прав інтелектуальної власності та удосконаленню чинного законодавства України та практики його застосування.

Список літератури

1. Конституція України.
2. Бачун О. Захист права інтелектуальної власності в Україні // Право України. — 1997.
3. Дробяз'ко В.С. Право інтелектуальної власності. — К.: ЮрінКОМ. — 2004.
4. Кримінальний кодекс України.
5. Мікульонок І.О. Основи інтелектуальної власності. — К.: Політехніка. — 2005.

В статье анализируется общая ситуация с правовым обеспечением интеллектуальной собственности в Украине, ее ролью и значением в развитии национальной инновационной экономики. Освещаются отдельные проблемы практики применения законодательства в сфере защиты прав интеллектуальной собственности, освещаются пути развития указанной сферы и направления совершенствования действующего законодательства.

Интеллектуальная собственность, интеллектуальная деятельность, инновационный климат.

This article analyzes the general situation of legal enforcement of intellectual property in Ukraine, its role and importance in the development of the national innovation economy. The publication highlights the problem of application of the law in protecting intellectual property rights covered paths specified areas and areas of improvement of legislation.

Intellectual property, intellectual activity, innovative climate

INTELLECTUAL PROPERTY AND ITS PROTECTION